תנ״ך · אחרונים · מצודת ציון · כתובים

מצודת ציון על דברי הימים א

רבי דוד אלטשולר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מצודת ציון על דברי הימים א

רבי דוד אלטשולר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מצודת-ציון-על-דברי-הימים-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 4
פרק ג 4
פרק ד 5
פרק ה 5
פרק ו 6
פרק ח 7
פרק ט 7
פרק י 8
פרק יא 8
פרק יב 9
פרק יג 10
פרק יד 11
פרק טו 11
פרק טז 12
פרק יז 13
פרק יח 14
פרק יט 14
פרק כ 15
פרק כא 16
פרק כב 16
פרק כג 17
פרק כה 17
פרק כו 18
פרק כז 18
פרק כח 18
פרק כט 19

פרק א

פסוק ו
ודיפת. ובתורה כתיב וריפת בריי"ש ובשתי השמות היה נקרא והוא כלל גדול בכל שינוי השמות ולא הזכיר כל חלוף השמות כי רבו מאד:

פסוק יט
נפלגה. ענין חלוקה והפרדה וכן בפלגות ראובן (שופטים ה):

פסוק נא
אלופי. ענין שררה וכן אלופים לראש (ירמיה י"ג):

פרק ב

פסוק ז
עוכר. ענין בלבול והשחתה כמו עכרתם אותי (בראשית לד):
מעל. ענין חטא ופשע:

פסוק ט
כלובי. הוא כלב:

פסוק יג
ואישי. הוא ישי:

פסוק יז
יתר הישמעאלי. הוא יתרא הישראלי האמור (בש"ב) ונקרא הישמעאלי על שהתגורר בארץ ישמעאל ולדעת שהוא מבני ישראל נקרא הישראלי:

פסוק כג
חות. תרגומו כפרני:

פסוק נה
סופרים. וחכמים ובדרז"ל סופר מברך ובור יוצא (חולין ק"ח):

פרק ג

פסוק א
דניאל. הוא כלאב האמור (בב"ש):

פסוק ה
לבת שוע. היא בת שבע:
עמיאל. בהפוך האותיות אליעם האמור (בש"ב):

פרק ד

פסוק כא
הבוץ. פשתן כמו אחוז בחבלי בוץ (אסתר א':ו'):

פסוק כב
בעלו. ענין אדון כמו אם בעליו עמו (שמות כ"ב:י"ד):
עתיקים. ענין יושן כמו ועתיק יומין (דניאל ז'):

פסוק לב
וחצריהם. הם המקומות הסמוכות לעיר וקטנות מהן ואין מוקפות חומה:

פסוק לח
פרצו. ענין התחזקות כמו מה פרצת (בראשית ל"ה):

פסוק מ
ידים. מקומות כמו יד אבשלום (ש"ב יח):

פסוק מג
הפלטה. ענין שיור כמו שריד ופליט (יהושע ח':כ"ב):

פרק ה

פסוק א
ובחללו. מלשון חולין ובזיון:
יצועי. מצעת המיטה וכן על ערש יצועי (תהילים קל"ב:ג'):

פסוק י
ההגדאים. המה בני ישמעאל ונקראים ע"ש הגר אמו:

פסוק יא
לנגדם. בשוה להם וכן ואלכה לנגדך (בראשית לג):

פסוק יב
המשנה. שני לו במעלה:

פסוק טז
ובבנותיה. הכפרים הסמוכים לה:
מגרשי. הם הבתים העומדים מחוץ לחומות העיר הנראים כאלו נגרשו מן העיר:

פסוק יח
ודורכי. הדרך הוא לדרוך ברגל על הקשת למתחו היטב לירות למרחוק:
ולמודי. ענין ההרגל כמו וילמד לטרוף טרף (יחזקאל י״ט:ג׳):

פסוק יט
ויטור וגו׳. גם המה מבני ישמעאל:

פסוק כ
ונעתור. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטורת (שם ח):

פסוק כא
וישבו. מל׳ שביה:

פסוק כד
ועפר. הוי״ו יתירה, או כן שמו בוי״ו וכמוהו רבים:

פסוק כו
ויער. מל׳ התעוררות:
רוח פול. רצון פול:

פרק ו

פסוק ב
לבני. הוא לעדן הנזכר לקמן (כג ז) בחלוק המשמרות:

פסוק ה
יחת. הוא יחיאל הנזכר למטה:

פסוק ז
עמינדב. הוא יצהר הנזכר:

פסוק לט
לטירותם. ענין ארמון כמו תהי טירתם נשמה (תהילים ס״ט:כ״ו):

פסוק מב
המקלט. נקרא כן ע״ש שקולטת את הרוצחים מה שאין עיר אחרת מניחה לרוצחים לשבת עמהם:

פרק ח

פסוק ו
ויגלום. ענין הנוע ממקום למקום, ועם היא בלא שבי כמו וגם גולה אתה למקומך (ש"ב טו):

פסוק לב
נגד אחיהם. שוה לאחיהם כמו ואלכה לנגדך (בראשית ל"ג:י"ב) ורבים כמוהו:

פרק ט

פסוק א
והנם. הנה הם:

פסוק ב
והנתינים. הם הגבעונים ונקראים כן ע"ש שנאמר בהם ויתנם יהושע וכו' חוטבי עצים וכו' (יהושע ט':כ"ז):

פסוק יז
והשוערים. הממונים על שערי בה"מ לשמור ולפתוח ולנעול:
ואחיהם. וחבריהם וכן בכל הספר:

פסוק יט
הספים. מזוזות השערים כמו וסף השער (יחזקאל מ):
המבוא. הפתחים שבאים דרך בם:

פסוק כב
הברורים. ענין בחירה:
יסד. כמו תקן כי התקנה אל קיומה היא כמו היסוד אל הבנין:
הרואה. הנביא על כי רואה במראה הנבואה:
באמונתם. ענין קיום וכן והיה אמונת עתך (ישעיהו ל"ג:ו'):

פסוק כג
למשמרות. דבר המוטל על הרבה בני אדם על כל אחד בזמן הקבוע לו קרוי משמר כי עליהם לשמור לבל יעברו את הזמן:

פסוק ל
רקחי המרקחת. ענין ערבוב הבשמים כמו מעשה רוקח (שמות ל':כ"ה):

פסוק לא
החביתים. מל' מחבת והוא שם כלי מה:

פסוק לב
המערכת. מלשון עריכה וסדור:

פסוק לג
פטורים. הוא הפוך מן החיוב ודוגמתו כי לא פטר יהוידע (דה"ב כג):

פרק י

פסוק א
איש ישראל. כמו אנשי ישראל:

פסוק ג
המורים. ענין השלכת החצים כמו אשר אנכי מורה (ש"א כ):

ויחל. מל' חלחלה ופחד:

פסוק ד
שלוף. ענין הוצאת החרב מתערה:

ודקרני. ענין נעיצה ותחיבה כמו כל הנמצא ידקר (ישעיהו י"ג:ט"ו):

והתעללו. ענין לעג ובזיון כמו כי התעללת בי (במדבר כ"ב:כ"ט):

ולא אבה. ולא רצה:

פסוק ח
לפשט. ענין הסרת הבגדים:

פסוק י
גלגלתו. ראשו:

תקעו. תלאו כמו והוקע אותם להי' (שם כה):

דגון. שם עבודת גלולים עשוי בדמות דג:

פסוק יב
האלה. שם אילן סרק:

פרק יא

פסוק ב
שלשום. יום השלישי מהיום:

פסוק ה
מצודת. ענין מבצר חזק כמו ישבו במצדות (ירמיה נ"א):

פסוק ז
במצד. היא מצורת ציון:

פסוק ח
יחיה. יאמר בדרך השאלה על תקון בדק הבנין כמו היחיו את האבנים (נחמיה ג'):

פסוק יא
השלישים. ענינו שרים וגבורים כמו מבחר שלישיו (שמות ט"ו):

עורר. מלשון התעוררות ותנועה:

פסוק יג
בפס דמים. שם מקום:

חלקת השדה. אחוזת השדה:

פסוק טז
ונציב. ענין פקיד וממונה:

פסוק יז
ויתאו. מל' תאוה וחשק:

פסוק כג
כמנור אורגים. הוא העץ העגול אשר האורג כורך עליו השתי ובמשנה נקרא כובד (שבת ק"ג):

בשבט. בשרביט:

פרק יב

פסוק א
עצור. נחבא וכלוא כמו עצור בחצר המטרה (ירמיהו ל"ג:א'):

פסוק ב
נושקי. ענין מזוין כמו נושקי רומי קשת (תהילים ע"ח:ט'):

פסוק ד
בשלשים. בשרים כמו ומבחר שלישיו (שמות טו):

פסוק טז
גדותיו. שפתי הנחל:

פסוק יח
ויוכח. ענין ברור דברים כמו אשר הוכיח ה' (בראשית כד):

פסוק יט
ורוח. ענין רצון כמו הנני נותן בו רוח (מ"ב יט):

הגדוד. חיל הצבא:

פסוק כ
נפלו. ענין נטיה והתקרבות וכן אל הכשדים אתה נופל (ירמיה לג):

סרני. ענין שררה:

פסוק כד
החלוץ. ענין מזוין כמו חלוצי צבא (במדבר לא):

פסוק ל
מרביתם. ל' רבוי:

פסוק לב
נקבו. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא כד):

פסוק לד
ולעדור. ענינו כמו ולערוך וע"ש זה נקראים מערכת וקבוצת המקנה בשם עדר:

פסוק לט
עודרי מערכה. עורכי מערכה:

שרית. כמו שארית ונפלה האל"ף ודוגמתו יתן ה' את שלתך (ש"א א) והוא כמו שאלתך:

פסוק מא
ובפרדים. הם הבאים מן הסוס והחמור:

דבלים. תאנים יבשים דרוסות יחד ונעשים גוף אחד:

וצמוקים. ענבים יבשים:

פרק יג

פסוק ב
נפרצה. נתחזקה כמו מה פרצת (בראשית לח):

פסוק ג
ונסבה. מל' סבוב:

פסוק ה
שיחור. הוא הנילוס:

פסוק ח
ובמצלתים. הם שני כלי נחושת ומקישים זה בזה להשמיע קול גדול כמו בצלצלי שמע (תהלים קנ):

פסוק ט
כידון. ובשמואל ב' נאמר נכון ובשתי השמות היתה נקראת:
שמטו. ענין הנעה ממקומו כמו ויאמר שמטוה (מ"ב ט):

פסוק יא
פרץ. מל' פרצה ושבר:

פסוק יב
היך. כמו איך באל"ף וכן והיך יוכל עבד אדוני (דניאל י':י"ז):

פרק יד

פסוק ט
ויפשטו. מל' התפשטות ושטיחה וכדרך הנלחמים:

פסוק יד
הבכאים. הם אילני תותים וכן עוברי בעמק הבכא (תהילים פ"ד:ז'):

פסוק טו
הצעדה. מל' צעד ופסיעות:

פסוק טז
מגבעון. ובשמואל ב' נאמר גבע והיא היא:

פרק טו

פסוק כב
במשא. מל' נשיאה והרמה:
יסור. כמו ישור בש"ין והוא מל' שר:

פסוק כז
מכורבל. מעוטף והוא מל' ארמי ודוגמתו פטשיהון וכרבלתהון (דניאל ג) ור"ל עטופיהון:

במעיל. שם מלבוש העליון כעין המעיל של כה"ג:
בוץ. פשתן:

פסוק כט
נשקפה. ענין ראיה והבטה:
בעד החלון. דרך החלון:
מרקד. ענין דלוג וקפיצה של שמחה:
ומשחק. ענין שמחה:

פרק טז

פסוק א
ויציגו. ענין עמידה:

פסוק ג
ואשפר. ענין מנה יפה והוא מל' אמרי שפר (שמות מט):
ואשישה. כן שם הכלי אשר ישימו בו היין וכן סמכוני באשישות (ש"ה ב):

פסוק ח
עלילותיו. מעשיו כמו ועולל למו (איכה א):

פסוק ט
שיחו. ענין דבור התמידי כמו ישיחו בי יושבי שער (תהילים ס"ט:י"ג):

פסוק יח
חבל. ענין חלק כמו מחבל בני יהודה (יהושע י"ט:ט') ע"ש שדרך לחלוק נחלה בחבל המדה:

פסוק יט
מתי. אנשי:

פסוק כא
לעשקם. מל' עושק וגזל:
ויוכח. ענין תשלומין גמול הרעה כמו וצור להוכיח יסדתו (חבקוק א':י"ב):

פסוק כג
בשרו. ענין ספור החדשות:

פסוק כז
וחדוה. ענין שמחה:

פסוק כח
הבו. תנו:

פסוק כט
שאו. הרימו:

פסוק ל
חילו. מל' חלחלה ורעד:

תמוט. מל' נטיה:

פסוק לא
ותגל. ענין שמחה:

פסוק לב
ירעם. מל' רעם ורעש:

יעלוץ. ענין שמחה כמו יעלוז ויעלוס כי זסשר"ץ מתחלף:

פסוק לג
לדבר יום. ענין כל יום:

פסוק מא
הברורים. הנבחרים:

נקבו. נתפרשו כמו ונוקב שם (ויקרא כ"ד):

פרק יז

פסוק ז
הנוה. מדור הרועים כמו נות כרות רועים (צפניה ב':ו'):

פסוק ט
ירגזו. ענין תנועת החרדה:

לבלותו. מל' בליה והפסד כמו בלה בשרי (איכה ג):

פסוק יד
נכון. מתוקן על כנו:

פסוק טו
החזון. מראה הנבואה:

פסוק טז
הלום. לכאן כמו אל תקרב הלום (שמות ג':ה'):

פסוק יז
כתור. ענין תכונה ותואר וכן נאוו לחייך בתורים (ש"ה א) שהם הפנינים המסודרים בתואר ובתכונה יפה:

פסוק יח
ידעת. הוא מענין אהבה ורחמים כמו רק אתכם ידעתי (עמוס ג':ב'):

פסוק כג
יאמן. מל' האמנה וקיום:

פסוק כז
הואלת. ענין חפץ ורצון כמו ויואל משה (שמות ב):

פרק יח

פסוק ד
ויעקר. הסיר העיקר והם הרגלים שהם העיקר בבהמה וכן ועשית סירותיו לדשנו (שם כז) ור"ל להסיר הדשן:

פסוק ז
שלטי. כעין מגן:

פסוק ח
ומטבחת ומכון. ובשמואל ב' נאמר ומבטח ומברותי ובשני השמות היו נקראות וכמוהו רבים במקרא:

פסוק יא
נשא. נטל ולקח:

פסוק טז
ואבימלך. הוא אחימלך הנזכר בשמואל ב':

פסוק יז
הכרתי והפלתי. ת"י קשתיא וקלעיא:

פרק יט

פסוק ג
לחקור. מל' חקירה וחפוש:
ולהפוך. ת"י ולמבדק כי הבודק דבר מה מהפכה מעבר אל עבר:

ולרגל. גם הוא ענין חקירה וחפוש:

פסוק ד
מדויהם. מלבושיהם כמו וילבש שאול וכו' מדיו (ש"א ז):
המפשעה. כמו המפסעה בסמ"ך והוא מלשון פסיעה ור"ל הרגלים שפוסעים בהם והוא כינוי לעגבות שהיא ברגלים ממעל ושמה יכלה חצי המלבוש:

פסוק ה
יצמח. יגדל:

פרק כ

פסוק א
ויצר. מלשון מצור:

פסוק ב
מלכם. העבודת כוכבים הקרויה מלכום או כפשוטו:
יקרה. חשובה:

פסוק ג
וישר. כלי המלא פגימות אשר יכרתו בו העצים קרוי משור כמו אם יתגדל המשור (ישעיה י) וע"ש שכורתים בו העצים ע"י גרירה קרוי ג"כ מגרה כמו מגררות במגרה (מלכים א ז) והיה די לומר וישר שפירש חתך במשור אבל לתוספות ביאור אמר במגרה וכן רתקו בזיקים (נחום ג):
ובחריצי הברזל. כלי ברזל עשוי חריצים כמו כי לא בחרוץ יודש קצח (ישעיה כח):
ובמגרות. גם הם כלים מלאים פגימות אבל קטנים הם מן המשור:

פסוק ד
הרפא. הענקים כמו מיתר הרפאים (דברים ג):

פסוק ה
כמנור אורגים. הוא העץ העגול אשר האורג כורך בו חוטי השתי ובמשנה נקרא כובד (שבת קג):

פסוק ו
להרפא. להענקה:

פסוק ח
אל נולדו. כמו אלה נולדו וכן כל התועבות האל (ויקרא י"ח):

פרק כא

פסוק א
ויסת. ענין פתוי:

פסוק ג
לאשמה. היא מלשון שממה וכן עדרי הצאן נאשמו (יואל א':י"ח):

פסוק ה
מספר מפקד. לתוספת ביאור כפל כמ"ש וכן אדמת עפר (דניאל י"ב):

פסוק ח
נסכלתי. מלשון סכלות ושטות:

פסוק יב
נספה. ענין כליון כמו אסף אסיפם (ירמיה ח):

פסוק טו
הרף. מלשון רפיון:

פסוק טז
שלופה. הוצאה מתערה:

פסוק כב
ותעצר. ענין מניעה:

פסוק כג
והמוריגים. כעין לוח עץ ובתחתיתו תחובים אבנים דקים ובו דשים התבואה וכן למורג חרוץ (ישעיה מא):

פסוק כז
נדנה. הוא נרתק החרב ודוגמתו בגו נדנה (דניאל ו):

פסוק ל
נבעת. מלי בעתה וחרדה:

פרק כב

פסוק ב
חוצבים. כן יקראו כורתי האבנים ממקום גדולם:
גזית. היא מלי גזיזה ור"ל כרותות ומסותתות ביושר:

פסוק ג
למסמרים. ליתדות:

פסוק ט
ושקט. ענין מנוחה:

פסוק יג
ואמץ. גם הוא ענין חוזק:
תחת. ענין פחד ושבר כמו אל תערוץ ואל תחת (יהושע א':ט'):

פרק כג

פסוק ג
לגברים. לאנשים:

פסוק ד
לנצח. מלאכת השיר נקרא מלשון נצוח כי דרך בעלי השיר לנצח זה את זה בהרמת הקול ובהכרעת הנעימה:
ושוטרים. הם הנוגשים וכופים לעשות דברי השופטים:

פסוק יא
לפקודה. ענין מנוי וגזברות:

פסוק כט
המערכת. מל' ערוכה וסדור:
ולרקיקי. חררות דקות כמו רקיקי מצות (ויקרא ב):
ולמחבת. מנחה מעשה מחבת:
ולמרבכת. ענין חליטה ברותחין כמו מרבכת תביאנה (שם ו):
משורה. היא מדת הלח כמו במדה במשקל ובמשורה (שם יט):

פרק כה

פסוק ה
קרן. ענין ממשלה וחתק והושאל מבע"ח בעלי הקרנות אשר יתחזקו בהם בהלחמם עם מי:

פסוק ז
מלומדי. ענין ההרגל כמו וילמד לטרף טרף (יחזקאל י"ט:ג'):

פסוק ח
לעומת. נגד:

פסוק יא
ליצרי. הוא צרי האמור למעלה וכן ימצא קצת שינוי השמות בשאר הנזכרים וכדרך המקרא:

פרק כו

פסוק לב
ויפקידם. ענין מנוי וגזברות:
לכל דבר. לכל ענין וכן על דבר פעור (במדבר כה):

פרק כז

פסוק א
המחלקות. מל' חלק:

פסוק ד
ומקלות. כן שמו בוי"ו:

פסוק ו
השלישים. שרים וממונים כמו ומבחר שלישיו (שמות טו):

פסוק כג
נשא. ענין מספר כמו כי תשא (שם ל):

פסוק כד
החל. התחיל:
ולא כלה. לא השלים:

פסוק לב
וסופר. חכם ובדרז"ל סופר מברך ובור יוצא (חולין קח):

פרק כח

פסוק א
הסריסים. ענין שררה:

פסוק ב
ולהדום. הוא שרפרף הכסא הנתון תחת רגלי האדם כשהוא יושב כמו והארץ הדום רגלי (ישעיהו ס"ו:א') ואחז במשל מדרך האדם:

פסוק ט
יצר. הוא ענין פעולה כמו מי יצר אל (שם מד):
יזניחך. ענין עזיבה כמו לו זנחתני (תהלים מג):

פסוק יא
תבנית. ענין תואר וצורה:
וגנזכיו. מקום האוצרות והוא מלשון גניזה והטמנה:

פסוק יג
ולמחלקות. ואת מחלקות והלמ"ד הוא במקום את כמו לכל כליו (שמות כ"ז:ג') ורבים כמוהו:

פסוק יז
והמזלגות. שם כלי בעלת השנים ובו תוחבים הבשר להעלות מן היורה והמזרקות. הספלים אשר יקבלו בהם הדם לזריקה:
והקשות. סניפין כעין יתדות עמדו אצל השולחן מזה ומזה לצורך לחם הפנים כמ"ש בתורה:
ולכפורי. גם המה כעין מזרקות וכן כפורי זהב משנים (עזרא א':י') וע"ש שהכהן הזורק מקנח ידו בשפתו קרוים כפורי ובדרז"ל ובעי לכפורי ידיה (גיטין נו):

פסוק יח
מזוקק. ענין צרוף כמו מזוקק שבעתים (תהלים יב):

פסוק כ
תחת. ענין פחד ושבר:
לכלות. להשלים:

פרק כט

פסוק א
הבירה. הארמון ועל המקדש יאמר:

פסוק ב
אבני פוך. אבני יקר ומראיהם כעין הפוך והוא הכחול:

ורקמה. יריעות מרוקמות במיני צבעונין:
יקרה. חשובה שיש שם מין אבן חשוב לבנין:

פסוק ג
סגולה. ענין אוצר כמו וסגולת מלכים (קהלת ב):

פסוק ד
לטוח. מל' טיחה ומשיחה כמו וטח את הבית (ויקרא י"ד:מ"ב) ואמר בדרך השאלה כי בטסים חפו הבית ולא ע"י טיחה ומשיחה כדרך שעושים האומנים ומרבית הזהב יוכיח קירות. כותלי:

פסוק ה
חרשים. אומנים:
למלאות. ענין חנוך כמו ומלאת יד אהרן (שמות כ"ט:ט'):

פסוק ז
ואדרכונים. שם מטבע ידוע אצלם וכן לאדרכונים אלף (עזרא ח):

פסוק יא
והתפארת. מל' פאר:
והנצח. מל' נצחון:
וההוד. ענין הדר ויופי:

פסוק יג
מודים. מל' הודאה:

פסוק יד
נעצור כח. נעכב אצלנו הכח כמו נעצרה נא אותך (שופטים י"ג:ט"ו):

פסוק טו
ותושבים. היושב זמן רב במקום אחד קרוי תושב מלשון ישב:

פסוק טז
ההמון. ענין מרבית ההון כמו ומי אוהב בהמון (קהלת ה':ט'):

פסוק יז
בוחן. מל' בחינה ונסיון:
הנמצאו. אשר נמצאו ה"א היא במקום אשר וכן ההקדיש שמואל (לעיל כו):

פסוק יח
ליצר. הוא ענין פעולה כמו מי יצר אל (ישעיהו מ"ד:י') וכן וכל יצר מחשבות לבו (בראשית ז):

והכן. מל' הכנה:

פסוק כ
ברכו. שבחו והללו:

ויקדו. כפפו הקדקוד:

פסוק כה
למעלה. מל' עליה והרמה:

פסוק ל
והעתים. מל' עת וזמן: